

Warszawa, dnia 30 maja 2019 r.

Dr hab. Helena Żakowska-Henzler

Instytut Nauk Prawnych PAN

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Mateusza Balcerzaka „Sytuacja prawna części zamiennych w prawie własności intelektualnej”

I. Temat rozprawy jako problem naukowy

Dobór tematu uważam za trafny. Mnogość pytań, wątpliwości i kontrowersji, jakie powstają na tle prawa własności intelektualnej w związku z wytwarzaniem i wykorzystywaniem części zamiennych, sprawia, że temat ten jest ważny zarówno ujęciu teoretycznym jak i praktycznym.

Rynek części zamiennych odgrywa we współczesnej gospodarce istotną rolę i to zarówno z punktu widzenia ich producentów jak i nabywców. Coraz powszechniej dostrzega się też znaczenie części zamiennych – ich wytwarzania i wykorzystywania – w działaniach na rzecz szeroko pojmowanej ochrony środowiska. Jakkolwiek zagadnienie części zamiennych najwyraźniej ujawnia się i związane jest z rynkiem motoryzacyjnym i na tym tle budzi najsilniejsze emocje, to oczywiście nie ogranicza się ono do tego tylko sektora. Interes publiczny, a także interes indywidualny wielu podmiotów przynależących do różnych grup, zdaje się uzasadniać postulat stworzenia warunków prawnych ułatwiających szeroką dostępność części zamiennych. Jednak na interes publiczny można powołać się także dla uzasadnienia stanowiska nakazującego co najmniej daleko posuniętą ostrożność w realizacji takich postulatów. Wiele produktów, w których części zamienne mogą znaleźć zastosowanie, stanowi przedmiot ochrony na podstawie prawa własności intelektualnej. Niekiedy przedmiotem takiej ochrony są także same części zamienne. Niwelowanie przeszkód natury

prawnej uniemożliwiających lub ograniczających swobodę działalności gospodarczej związanej z wytwarzaniem czy dystrybucją części zamiennych w wielu przypadkach może więc godzić w prawa własności intelektualnej, a w konsekwencji zarówno w interesy podmiotów tych praw jak i w interes publiczny wskazywany jako uzasadnienie ich istnienia. Dostrzeżenie tego konfliktu interesów oraz konsekwencji społecznych i ekonomicznych sposobu jego rozstrzygnięcia, legło u podłoża wyboru tematu, a także znajduje odzwierciedlenie w rozważaniach.

Za trafną uważam także decyzję o zakresie rozważań, a więc to, że obejmują one różne prawa własności intelektualnej, a nie koncentrują się na jednym wybranym, a także uwzględniają sytuację prawną części zamiennych na gruncie porządków prawnych różnych państw. Różnorodność produktów, w których zastosowanie mogą mieć części zamienne i zróżnicowany charakter wytworów pełniących taką rolę sprawia, że mogą one być nośnikami różnych dóbr niematerialnych (np. wynalazku, wzoru przemysłowego, wzoru użytkowego, utworu). Dlatego dopiero ich całościowe uwzględnienie pozwala na ustalenie rzeczywistych granic swobody działalności na rynku części zamiennych. Ponadto takie ujęcie daje możliwość dostrzeżenia relacji między skutkami każdego z reżimów ochrony. A kwestia ta ma doniosłe znaczenie zarówno z punktu widzenia podmiotów praw własności intelektualnej jak i osób trzecich (producentów i nabywców).

Ustalenie statusu prawnego części zamiennych przez pryzmat norm prawa własności intelektualnej dodatkowo utrudnia to, że na gruncie wielu systemów, w tym w Polsce i UE, jedynie w prawie wzorów przemysłowych istnieją wyraźne unormowania odnoszące się do części zamiennych. Jednak nawet te istniejące unormowania nie obejmują takiego zakresu, który pozwoliłby wyeliminować wątpliwości związane z kwalifikacją prawną działalności dotyczącej tego rodzaju produktów i wyraźnie wytyczyć granicę między tym co dozwolone a tym co zabronione. Te okoliczności są moim zdaniem kolejnym argumentem przemawiającym za trafnością wyboru tematu.

Kontrowersje, jakie na gruncie prawa własności intelektualnej powstają wokół zagadnień związanych z wytwarzaniem i wykorzystywaniem części zamiennych ujawniają się nie tylko w dyskusjach doktrynalnych prowadzonych zarówno *de lege lata* jak i *de lege ferenda*, ale także w niejednolitości stanowisk prezentowanych w orzecznictwie i mnogości prób podejmowanych w celu unormowania tej materii czy jej harmonizacji w ramach Unii Europejskiej.

Mnogość kontrowersji, jakie powstają wokół kwalifikacji prawnej działalności związanej z wytwarzaniem i wykorzystywaniem części zamiennych, a zarazem znaczenie ekonomiczne i

społeczne właściwego rozstrzygnięcia konfliktu interesów, jaki w kontekście części zamiennych ujawnia się na gruncie prawa własności intelektualnej, sprawia, że uczynienie tego zagadnienia tematem rozprawy doktorskiej uważam za trafne.

II. Koncepcja rozprawy i jej konstrukcja

1. Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych Wstępem, w którym Autor uzasadnia wybór tematu, omawia konstrukcję pracy, wyjaśnia jej tytuł, stosowaną metodę, a także prezentuje cel rozprawy. Określa go jako „ustalenie tego, jak kształtuje się możliwość podejmowania czynności w działalności gospodarczej, których przedmiotem są części zamienne, w świetle dziedziny prawa własności intelektualnej”, a także odpowiedź na pytania: czy w istniejących regulacjach prawnych dostrzec można czytelną tendencję ustawodawczą i czy działania ustawodawcze na gruncie różnych reżimów prawnych są ze sobą spójne oraz czy „na podstawie obowiązujących norm można zidentyfikować prawo do przeprowadzania napraw i wywodzić z niego skutki ograniczające treść praw własności intelektualnej”.

Podstawę rozważań, a więc i odpowiedzi na postawione pytania, stanowi prawo polskie, z tym że Autor z oczywistych względów uwzględnia także prawo unijne, a ponadto, odwołuje się w swoich rozważaniach do prawa innych państw (unijnych i spoza Unii Europejskiej) dla przedstawienia podobieństwa i różnic w sposobie rozstrzygania konfliktów interesów, jakie na tle prawa własności intelektualnej pojawiają się w związku z wytwarzaniem i wykorzystywaniem części zamiennych.

Pierwsze dwa rozdziały merytoryczne mają charakter wprowadzający. Rozdział zatytułowany – „Część zamienna jako nośnik dóbr niematerialnych” – poświęcony jest charakterystyce przedmiotów określanych mianem części zamiennych, w tym relacji między pojęciami: część składowa rzeczy i część zamienna, a także przedstawieniu części zamiennych jako nośników wynalazków, wzorów przemysłowych i utworów. Odrębny podrozdział (2) poświęca Autor rozważaniom dotyczącym złożoności dóbr niematerialnych; ich celem jest ustalenie czy część zamienna może pełnić rolę nośnika wyodrębnionego elementu dobra niematerialnego (s. 25). W rozdziale drugim - „Problem ochrony dóbr własności intelektualnej zawartych w częściach zamiennych” - przedstawiono ekonomiczne i społeczne konsekwencje objęcia ochroną dóbr

niematerialnych, których nośnikiem są części zamienne, a także zasygnalizowano problemy prawne będące konsekwencją takiej ochrony. W rozważaniach uwzględnione zostały zróżnicowane sytuacje i konflikty różnych interesów, a także ujawniające się na tym tle kontrowersje w kwestii właściwego (optymalnego) sposobu ich rozstrzygania. Wobec tego, że te konflikty i kontrowersje ujawniają się m.in. na styku prawa własności intelektualnej i prawa konkurencji, a sposób ich rozstrzygnięcia ma istotny wpływ na zakres rzeczywistej wyłączności przysługującej podmiotowi prawa własności intelektualnej, za trafne uznaję wyodrębnienie w tym rozdziale części poświęconej rozważaniom na temat nadużycia pozycji dominującej przez uprawnionego z tytułu praw własności intelektualnej.

Rozdział trzeci rozpoczyna część pracy (do rozdziału szóstego) poświęconą analizie zagadnień związanych z ochroną poszczególnych dóbr własności intelektualnej, których nośnikami mogą być części zamienne i problemom powstającym na tym tle. W rozdziale trzecim - „Części zamienne w świetle prawa patentowego” - po przedstawieniu ogólnych informacji na temat patentu, Autor wyróżnił i poddał analizie dwie modelowe sytuacje. Pierwsza z nich, gdy część zamienna jest nośnikiem wynalazku, a druga – gdy część zamienna jest nośnikiem elementu wynalazku. Na tle pierwszej z tych sytuacji rozważania dotyczą dopuszczalności wytwarzania części zamiennej, a także dokonywania naprawy przy jej zastosowaniu. Na tle drugiej – wytwarzania części zamiennych do wynalazku, a także recydingu części składowych wynalazku (3.3.1), modernizacji przedmiotu według wynalazku (3.3.2) oraz wytwarzania towarów komplementarnych według wynalazku (3.3.3). Odrębnie (4) poddano analizie zagadnienie zasadności zarzutu nadużycia patentu na wynalazek, którego nośnikiem jest część zamienna, w sytuacji, gdy uprawniony uniemożliwia osobom trzecim korzystanie z tego wynalazku, mimo że sam nie zaspokaja potrzeb rynku na części zamienne lub oferuje je po rażąco wysokiej cenie.

Rozdział czwarty – „Części zamienne w prawie wzorów przemysłowych” - podobnie jak rozdział III rozpoczyna się od ogólnych informacji na temat prawa ochrony wzorów przemysłowych oraz od przedstawienia tych unormowań dotyczących przesłanek i zakresu ochrony, które są szczególnie istotne w kontekście tematu rozprawy (wymaganie widoczności części składowej, wyłączenie spod ochrony cech wynikających wyłącznie z funkcji technicznej, wyłączenie spod ochrony cech związanych z wzajemnym łączeniem wytworów z zastrzeżeniem tzw. klauzuli Lego. Kolejny podrozdział (2) poświęcony jest analizie tzw. klauzuli napraw, na gruncie rozporządzenia Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12

grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych oraz prawa polskiego. Rozważania w podrozdziałach 1-2 dotyczą sytuacji, w której przedmiotem ochrony na podstawie prawa wzorów przemysłowych jest część składowa wytworu złożonego. W kolejnym podrozdziale (3) przedmiotem rozważań jest dopuszczalność dokonywania napraw z użyciem części zamiennych w sytuacji, gdy przedmiotem prawa z rejestracji jest postać wytworu złożonego, a nie tylko jego część składowa. Ostatni podrozdział poświęcony jest analizie spójności reguł ochrony dóbr własności intelektualnej, których nośnikami są części zamienne, wynikających z prawa wzorów przemysłowych z zakazem nieuczciwego naśladownictwa przewidzianego w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

W rozdziale piątym – „Ochrona zewnętrznej postaci części zamiennej w prawie autorskim” – oprócz „Uwag wstępnych”, wyróżniono dwa podrozdziały: jeden poświęcony ochronie zewnętrznej postaci części zamiennej w kontekście autorskich praw osobistych (2), a drugi - w kontekście praw majątkowych (3). W ramach pierwszego zagadnienia poddano analizie dopuszczalność - w świetle przysługujących twórcy praw osobistych, a zwłaszcza prawa do integralności utworu - dokonywania czynności, których przedmiotem są części zamienne będące nośnikami utworów, a także czynności, których przedmiotem są elementy utworu. W ramach drugiego zagadnienia, wyróżniono i poddano odrębnej analizie – kwalifikacji prawnej – działania polegające na: a) dokonywaniu naprawy z użyciem części stanowiącej nośnik utworu, b) dokonywaniu naprawy z użyciem części niebędącej przedmiotem ochrony prawnoautorskiej, ale stanowiącej element produktu stanowiącego przedmiot takiej ochrony, c) wytwarzaniu lub wprowadzaniu do obrotu części, które choć same nie są nośnikami utworu, to mogą być wykorzystane do wytworzenia produktu będącego nośnikiem utworu. Odrębny podrozdział zatytułowany „Kwestia klauzuli napraw w prawie autorskim” poświęcony jest rozważaniom na temat znaczenia, jakie dla dopuszczalności korzystania z utworu, którego nośnikiem jest część zamienna, może mieć art. 33⁴ prawa autorskiego. Ostatni podrozdział dotyczy autorskoprawnej ochrony dokumentacji technicznej części zamiennej – zakresowi i skutkom takiej ochrony.

W rozdziale szóstym - „Problematyka oznaczeń odróżniających w kontekście części zamiennych” - poddano analizie zagadnienia dotyczące sposobów oznaczania części zamiennych przez pryzmat ich zgodności z prawem znaków towarowych i z zakazem nieuczciwej konkurencji. W pierwszym podrozdziale, który dotyczy prawa znaków towarowych, skoncentrowano się na dwóch kwestiach: dopuszczalności wykorzystania

cudzego oznaczenia w celu wskazania przeznaczenia części zamiennej i jej kompatybilności z innymi produktami oraz dopuszczalności użycia cudzego znaku towarowego w celu odtworzenia zewnętrznej postaci części produktu (części zamiennej). Drugi podrozdział poświęcony jest rozważaniom na temat kryteriów oceny sposobu oznaczania części zamiennych przez pryzmat zakazów wynikających z art. 10 oraz art. 3 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r.; t.j. Dz. U. 2019 poz. 1010). Rozważania trzeciej części tego rozdziału, również prowadzone na gruncie ustawy o zakazie nieuczciwej konkurencji, dotyczą dopuszczalnego zakresu i sposobu korzystania z cudzych oznaczeń w ramach reklamy porównawczej.

Rozprawę zamyka „Zakończenie”. Główną jego część stanowi, bazująca na wcześniejszych rozważaniach, syntetyczna charakterystyka zakresu dopuszczalności - w świetle prawa własności intelektualnej - podejmowania w działalności gospodarczej czynności, których przedmiotem są części zamienne. Stanowi ona podstawę odpowiedzi na postawione w Wstępie pytania o istnienie w regulacjach prawnych czytelnej tendencji ustawodawczej, o spójność działań ustawodawczych na gruncie różnych reżimów prawnych, a także o możliwość zidentyfikowania na gruncie obowiązujących norm, prawa do przeprowadzania napraw skutkującego ograniczeniem treści praw własności intelektualnej. Na dwa pierwsze pytania Autor udziela odpowiedzi twierdzącej, dostrzegając zarówno czytelną tendencję ustawodawczą w odniesieniu do sposobu i zakresu ochrony dóbr własności intelektualnej, których nośnikami są części zamienne, a także spójność działań ustawodawczych podejmowanych w ramach różnych reżimów ochronnych. Na trzecie pytanie odpowiedź jest przecząca.

2. Konstrukcja rozprawy zasadniczo nie budzi zastrzeżeń – dostosowana jest do jej tematu i celu. Pozytywnie oceniam też zróżnicowanie struktury rozdziałów. Uzasadnione jest ono tym, że w kontekście każdego z uwzględnionych praw własności intelektualnej ujawniają się odmienne problemy związane z częściami zamiennymi – ich wytwarzaniem i wykorzystywaniem. Trafna jest też decyzja o rozpoczęciu rozważań od dwóch rozdziałów poświęconych zagadnieniom wprowadzającym, a także dobór uwzględnionych w nich tematów. W szczególności za cenne uznaję zamieszczenie w rozdziale pierwszym rozważań na temat relacji między częścią składową rzeczy (na gruncie prawa cywilnego) a częścią zamienną, której dotyczy rozprawa. Za ciekawy i ważny uważam też rozdział

drugi: „Problem ochrony dóbr własności intelektualnej zawartych w częściach zamiennych”. Stanowi on bowiem tło dla dalszych rozważań, pozwalające lepiej i pełniej dostrzec istotę i znaczenie konfliktów oraz interesów ujawniających się w regułach, jakim poddane są części zamienne – ich wytwarzanie i wykorzystywanie. Na uznanie zasługuje i to, że Autor nie ograniczył się do rozważania problemów związanych z konfliktem interesów między podmiotem praw własności intelektualnej a podmiotem podejmującym gospodarcze lub zawodowe działania dotyczące części zamiennych, a uwzględnił także interes właściciela rzeczy wymagającej naprawy oraz interes publiczny. Mimo zróżnicowania teorii uzasadniających istnienie praw wyłącznych na dobrach niematerialnych, w myśl poglądów dominujących współcześnie, istnienie praw własności intelektualnej uzasadnione jest właśnie ze względu na interes publiczny. Kontrowersje ujawniają się dopiero na etapie dyskusji o tym, czy z istoty swojej ochrona własności intelektualnej służy interesowi publicznemu, a więc innymi słowy im silniejsza i pełniejsza, to dla interesu publicznego lepiej, czy też model ochrony i jego poszczególne rozwiązania muszą być podporządkowane interesowi publicznemu. Na uznanie zasługuje to, że wątki i zagadnienia przedstawione w tym rozdziale uwzględniane są w dalszych rozważaniach, co stanowi potwierdzenie, sygnalizowanej w dalszej części recenzji zalety rozprawy, jaką jest jej wewnętrzna spójność.

Tytuły dalszych rozdziałów (III – VI) są w znacznym stopniu zdeterminowane przedmiotem rozprawy i przewidzianym zakresem rozważań. Natomiast dobór zagadnień objętych każdym z rozdziałów i kolejność podejmowanych tematów, to rezultat decyzji Autora, którą oceniam jednoznacznie pozytywnie. Dobór ten dostosowany jest do zadeklarowanego zamiaru i specyfiki poszczególnych dóbr własności intelektualnej, a także ich znaczenia w kontekście części zamiennych. Świadczy on zarazem o tym, że w ramach omawianych zagadnień Autor potrafi dostrzec pytania i problemy najistotniejsze, zarówno na płaszczyźnie teoretycznej jak i w ujęciu praktycznym.

Na pozytywną ocenę zasługuje szeroka perspektywa geograficzna, w jakiej Autor postrzega i przedstawia sposoby rozstrzygania konfliktów interesów powstających w związku z częściami zamiennymi. Jakkolwiek bowiem rozważania prowadzone są przede wszystkim na tle polskiego prawa, to uwzględniono w nich także poglądy judykatury prezentowane na gruncie innych porządków prawnych, zarówno państw UE jak też spoza Unii (np. USA, Japonia). Takie ujęcie jest moim zdaniem nie tylko uzasadnione, ale i cenne, gdyż konflikty interesów mające swe źródło w istnieniu praw własności

intelektualnej a ujawniające się w związku z wytwarzaniem, dystrybucją i używaniem części zamiennych mają charakter powszechny – wynikają one ze specyfiki współczesnej gospodarki i znacznego stopnia zbliżenia modeli ochrony własności intelektualnej.

Istotnym walorem rozprawy jest jej spójność logiczna. Lektura całej rozprawy nie pozostawia wątpliwości co do tego, że mamy do czynienia z kompleksową analizą sytuacji prawnej części zamiennych w prawie własności intelektualnej, a nie z opracowaniami dotyczącymi poszczególnych aspektów sytuacji prawnej takich dóbr. W toku rozważań wielokrotnie pojawiają się (niemające charakteru zbędnych powtórzeń) nawiązania do uwag wcześniejszych, np. w celu porównania z sytuacją prawną czy rozstrzygnięciem omawianym na gruncie innego prawa własności intelektualnej.

3. Ta ogólnie pozytywna ocena nie eliminuje jednak pewnych uwag, wątpliwości i sugestii dotyczących szczegółowych elementów rozprawy:
  - a) Jakkolwiek jako jeden z walorów pracy wskazano przedstawianie sposobów rozwiązywania problemów powstających w związku z częściami zamiennymi na gruncie różnych systemów prawnych, to zarazem takie ujęcie pociąga za sobą konieczność zachowywania dyscypliny we wskazywaniu systemu prawnego stanowiącego, którego dotyczą uwagi i stwierdzenia. Takiej dyscypliny w niektórych miejscach zabrakło, co godzi w czytelność tekstu.
  - b) Niejasna jest dla mnie przyczyna pominięcia w rozważaniach (rozdział II – 3.2) kwestii dopuszczalności uznania odmowy udzielenia licencji za nadużycie pozycji dominującej oraz sposobów przeciwdziałania takim zachowaniom, na gruncie prawa polskiego. Jakkolwiek nie jest to zagadnienie kluczowe dla tematu rozprawy, to wobec omówienia go w kontekście prawa UE, uzasadnione wydaje się, by na potrzeby publikacji rozprawa została w tym zakresie uzupełniona.
  - c) Pewien niedosyt wywołuje zakończenie podrozdziału 2.3. Podsumowując prezentację sprzeczności interesów, jakie ujawniają się w kontekście ochrony dóbr niematerialnych inkorporowanych w częściach zamiennych i trudności znalezienia rozwiązania „najlepszego z punktu widzenia interesu publicznego”, Autor informuje, że obserwacja legislacyjnych doświadczeń UE, pozwala stwierdzić tendencję do „liberalizowania rynku posprzedażowego tj. ograniczania skuteczności lub wręcz uwalniania go od praw własności intelektualnej.”. Regulacje prawne, zdaniem Autora

wyrażają spójny zamysł zapewnienia „możliwości funkcjonowania konkurencji na rynku wtórnym, co w konsekwencji daje konsumentowi możliwość wykonania naprawy nabytego na rynku pierwotnym produktu przy pomocy innych części niż oryginalne”. Nie kwestionując trafności konstatacji Autora, będącej zarazem odpowiedzią na jedno z pytań zasygnalizowanych we Wstępie, stwierdzić należy, że we wcześniejszych wywodach nie dostrzegłam podstawy do tak kategorycznego wniosku. Rozumiem, że nie byłoby zgodne z zamysłem Autora i przyjętą koncepcją rozprawy, zamieszczanie w tym miejscu szczegółowego omówienia „doświadczeń legislacyjnych Unii Europejskiej”. Jednak, aby czytelnik nie otrzymywał gołosłownej konstatacji, warto byłoby choćby w przypisie zamieścić wyjaśnienie lub odesłanie do odpowiednich dalszych fragmentów rozprawy.

- d) Nie znajduję moim zdaniem uzasadnienia w specyfice prawa autorskiego, odstępstwo w rozdziale V od zastosowanego w rozdziałach III, IV i VI (w zakresie dotyczącym znaków towarowych) porządku prezentacji zagadnień, tj. rozpoczęcie od przedstawienia podstawowych informacji dotyczących danego prawa, w tym jego przedmiotu i zakresu ochrony. Informacje na temat polskiego prawa autorskiego zawarte są w dalszej części, ale nie mają „uporządkowanego” charakteru, jakiego można się spodziewać w części wprowadzającej i jakie uczyniłyby wywód bardziej czytelnym.
- e) Wobec prezentowanego w rozprawie stanowiska w kwestii sposobu interpretacji art. 33⁴ prawa autorskiego i argumentów przywoływanych przez Autora dla jego uzasadnienia (wywodzonych z kumulatywnej ochrony wzorów przemysłowych), pożądane byłoby pełniejsze aniżeli zawarte w rozprawie, wyjaśnienie istoty takiej ochrony i jej wpływu na granice swobody działań dotyczących części zamiennych.
- f) Pewne uwagi nasuwają się w kontekście usytuowania i sposobu prezentacji rozważań dotyczących naruszenia pośredniego. Podjęcie takich rozważań, a także nawiązywanie do tej instytucji w różnych miejscach rozprawy (rozdział III – 2.2. i 3.2.2., a także rozdział V -3) uważam za uzasadnione. Jednak już realizacja takiego zamierzenia nie wydaje się optymalna z punktu widzenia czytelności i jasności wyводу. Dlatego sugerowałabym, aby przygotowując publikację do druku, skorygować usytuowanie i redakcję fragmentów dotyczących pośredniego naruszenia, a także zakres informacji. Najogólniej rzecz ujmując, we fragmencie pracy, w którym po raz pierwszy jest mowa

o pośrednim naruszeniu (rozdz. III – 2.2), zabrakło wyjaśnienia istoty tej instytucji, a także relacji między pomocnictwem (art. 422 kc) i naruszeniem pośrednim, chociaż podrozdział poświęcony jest przede wszystkim pomocnictwu. Szersze wyjaśnienia dotyczące istoty naruszenia pośredniego, a także różnych postaci tej instytucji na gruncie innych porządków prawnych, Autor zawarł w podrozdziale 3.2.2. Wydaje się, że czytelności wywodu lepiej służyłoby zamieszczenie tych wyjaśnień w podrozdziale 2.2, a więc gdy po raz pierwszy podejmowany jest temat naruszenia pośredniego. Pozwoliłoby to także uniknąć zbędnych powtórzeń.

- g) Sugerowałabym w podrozdziale 1.3.6 – rozdziału VI tak zmodyfikować redakcję wypowiedzi, by dla czytelnika wyraźniejsza była zasygnalizowana w tytule podrozdziału relacja między art. 156 ust. 1 pkt 3 p.w.p. a przepisami dyrektywy 2015/2436. Dodatkowo skorygowania wymaga czysto techniczna usterka w oznaczeniu przepisu dyrektywy w pierwszym wersie podrozdziału.

III. Metoda badań i zagadnienia warsztatowe

Autor wykorzystał w pracy przede wszystkim metodę dogmatyczno-prawną, a w wąskim zakresie także historyczną i komparatystyczną. Normy prawa obcego oraz obce orzecznictwo przywoływane są jako ilustracja pewnych zjawisk, a także poglądów na zjawiska i problemy występujące na gruncie różnych systemów i regulacji prawnych. Analiza tekstu przepisów dokonywana jest przy wykorzystaniu wykładni językowej, a także funkcjonalnej i celowościowej, przy czym, co zasługuje na pozytywną ocenę, te dwie ostatnie metody odgrywają w rozważaniach Autora istotną rolę.

Autor wykazał znajomość polskiej i obcej literatury oraz polskiego i unijnego orzecznictwa, a także orzeczeń innych państw (Niemcy, Wielka Brytania, USA) w zakresie omawianych zagadnień. Na podkreślenie zasługuje umiejętność wykorzystywania przywoływanych orzeczeń na potrzeby prowadzonych rozważań, a w szczególności umiejętność selekcji informacji rzeczywiście przydatnych i pomijania tych, które w danym kontekście są zbędne, a także syntetycznego przedstawiania prezentowanych w nich stanowisk.

Odnotowując wykorzystanie przez Autora licznych orzeczeń, zauważyć należy niezrozumiały niekiedy brak takich, które w kontekście rozważań zasługiwały na uwzględnienie. Nie znalazłam odpowiedzi, dlaczego np. w rozdziale II – 3.2. pominięto wyrok Sądu pierwszej

instancji (wielka izba) z dnia 17 września 2007 r. w sprawie Microsoft Corp. przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, w którym katalog przesłanek uzasadniających zarzut nadużycia pozycji dominującej przez odmowę licencji został zmodyfikowany w stosunku do orzeczeń poprzednich – omówionych w rozprawie. Podobnie, w rozważaniach dotyczących *repair doctrine* na gruncie prawa USA Autor uwzględnił orzeczenia pochodzące z lat 60. XX w; warto byłoby sięgnąć do nowszych orzeczeń dotyczących tej materii (a były takie), choćby po to, by poinformować, czy omawiany przez Autora pogląd wciąż jest aktualny.

Wywód prowadzony jest logicznie, a Autor konsekwentnie prowadzi rozważania zgodnie z przyjętym i zadeklarowanym zamierzeniem. Rozprawa nie zawiera fragmentów zbędnych lub nieuzasadnionych tematem. Język wypowiedzi jest zasadniczo poprawny, jakkolwiek w niektórych fragmentach jest niedostatecznie precyzyjny, co prowadzi do sformułowań niezręcznych lub wręcz błędnych. Np. we fragmencie poświęconym omówieniu skutków wyczerpania stwierdza, że „patent wygasa na skutek wyczerpania”. Z innych wypowiedzi Autora wynika, że zdaje sobie sprawę z istoty wyczerpania i nie postrzega go jako zdarzenia powodującego wygaśnięcie patentu, a więc przytoczone przeze mnie sformułowanie nie wynika z niewiedzy, a braku precyzji wypowiedzi.

W pracy dostrzec można pewne niedostatki redakcyjne. W niektórych miejscach brakuje informacji o przywoływanym w tekście akcie prawnym lub wręcz przywołania podstawy prawnej twierdzenia (np. s. 81 – zakres zakazów w odniesieniu do patentów na sposób). Są też inne usterki redakcyjne, np. na s. 81, w zdaniu informującym o zakresie zakazów w przypadku patentu na sposób: „(...) prawo zakazowe obejmuje jego stosowanie jak też wskazane w zdaniu poprzednim zachowania w odniesieniu do produktów uzyskanych w drodze wykorzystania chronionego sposobu”. Tymczasem zdanie poprzednie zawiera rozważania na temat treści pojęcia „używanie”. Sugerowałabym także, by powołując się na wypowiedzi formułowane na gruncie już nieobowiązujących ustaw, np. ustawy o wynalazczości (np. s. 104), należy choćby najkrócej zasygnalizować, dlaczego pogląd może być aktualny także na gruncie obecnego stanu prawnego. Pożądane jest także, by stwierdzenia takie jak: „w myśl poglądu prezentowanego, wyrażanego w doktrynie” wskazane były przykłady takich wypowiedzi lub zwolenników takiego poglądu.

Autor zrealizował postawione przed sobą zadania. W rozprawie przedstawiony został, wyznaczony normami prawa własności intelektualnej, zakres swobody prowadzenia działalności gospodarczej, której przedmiotem są części zamienne. Przeprowadzone

rozważania stały się podstawą do stwierdzenia, iż zróżnicowany jest sposób unormowania ochrony dóbr niematerialnych, których nośnikiem są części zamiennne, na gruncie różnych reżimów ochrony. O ile w prawie znaków towarowych, wzorów przemysłowych i w prawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji istnieją normy stanowiące wyraźną podstawę dla niektórych działań dotyczących części zamiennych, to w prawie patentowym takich norm nie przewidziano. Jako „niepewną” określił Autor sytuację na gruncie prawa autorskiego, co wynika z Jego zdaniem z wątpliwości dotyczących interpretacji art. 33⁴ prawa autorskiego. W myśl jednak stanowiska prezentowanego w rozprawie przepis ten zawiera klauzulę napraw, a więc zawiera szczególne unormowanie, stwarzające pewne możliwości podejmowania działań dotyczących części zamiennych, do których zastosowanie ma prawo autorskie.

Autor udzielił twierdzącej odpowiedzi na dwa spośród postawionych we Wstępie pytań, tj. stwierdził istnienie w obowiązujących regulacjach prawnych czytelnej tendencji ustawodawczej, a także spójności działań ustawodawczych na gruncie różnych reżimów prawa własności intelektualnej. Jako tendencję dostrzegalną w perspektywie historycznej Autor wskazał ograniczanie skuteczności niektórych praw wyłącznych (prawo z rejestracji wzoru przemysłowego, prawo z rejestracji znaku towarowego, prawo autorskie) w obszarach związanych z rynkiem posprzedażowym napraw i części zamiennych, a tym samym stopniowe poszerzanie się możliwości wytwarzania takich produktów i wprowadzania ich do obrotu. Odnotowując tę odpowiedź, zaznaczyć jednak należy, że kategoryczność tezy o spójności działań ustawodawczych na gruncie różnych reżimów prawa własności intelektualnej, osłabiona jest przez dalsze stwierdzenie Autora (zgodną zresztą z Jego wcześniejszymi wywodami), iż obowiązujące regulacje prawne wywołują wątpliwości interpretacyjne, a spójność, której istnienie stwierdza Autor, jest rezultatem przyjęcia jednego z możliwych (i wcale nie powszechnie akceptowanych) sposobów interpretacji obowiązujących przepisów (np. art. 33⁴ prawa autorskiego). Na tej zresztą podstawie w Zakończeniu formułuje postulat takiej interpretacji obowiązujących przepisów, by spójność ich oddziaływania w odniesieniu do części zamiennych była zapewniona.

Odpowiadając natomiast na trzecie pytanie, o istnienie po stronie właściciela rzeczy szczególnego uprawnienia do jej naprawy, które mogłoby być przeciwstawiane każdemu prawu własności intelektualnej, Autor stwierdził, że nie ma podstaw do konstruowania *de lege lata* takiego uprawnienia, jakkolwiek na gruncie poszczególnych reżimów ochrony praw własności intelektualnej istnieją instytucje umożliwiające (w różnym zakresie) dokonywanie napraw.

IV. Ogólna ocena

Autor zrealizował zamierzony cel określony jako przedstawienie możliwości - w świetle prawa własności intelektualnej - podejmowania w działalności gospodarczej czynności, których przedmiotem są części zamienne, a także odpowiedź na pytanie o istnienie w obowiązujących regulacjach prawnych czytelnej tendencji ustawodawczej, o spójność działań ustawodawczych podejmowanych na gruncie różnych reżimów prawnych, a także o możliwość zidentyfikowania na podstawie obowiązujących norm prawa do przeprowadzania napraw, które to prawo skutkowałoby ograniczeniem treści praw własności intelektualnej”.

Na uznanie zasługuje sposób prowadzenia wywodu przez Autora. Wnikliwie rozważa ona istotne z punktu widzenia tematu zagadnienia, a zarazem wykazuje się umiejętnością ich syntetycznego prezentowania. W sposób rzetelny i świadczący o zrozumieniu omawia też kwestie budzące kontrowersje, konkurencyjne stanowiska oraz argumenty przywoływane przez adwersarzy. Prezentuje je w sposób pozwalający czytelnikowi dostrzec istotę ich odmienności i argumenty przywoływane dla ich obrony. Wykazuje przy tym samodzielność myślenia, która pozwala Mu podejmować polemikę z poglądami prezentowanymi w doktrynie, a stanowisko swoje uzasadnia w sposób logiczny.

Mimo przedstawionych wyżej uwag i zastrzeżeń, jednoznacznie pozytywnie oceniam tę rozprawę. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Autor wykazał się zarówno ogólną wiedzą teoretyczną, jak i umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych, w tym korzystania z literatury i orzecznictwa. Recenzowana rozprawa stanowi istotny wkład w naukę prawa.

Rozprawa doktorska mgr Mateusza Balcerzaka „Sytuacja prawna części zamiennej w prawie własności intelektualnej” odpowiada wymaganiom określonym w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668)

